ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

11. 12. 2021.

ИЗВЕШТАЈ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

„Имплицитни аутор и адаптација књижевног дела на примеру *Друге књиге Сеоба* Милоша Црњанског и филма *Сеобе 2* Александра Петровића"

КАНДИДАТА Зорице Младеновић И МЕНТОРА проф. др Адријане Марчетић и КОМЕНТОРА доц. др Дуње Душанић

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

- **Датум и орган који је именовао Комисију**

Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду донело је Одлуку бр. 3808/1 (заведену 29. 11. 2021) на Другој редовној електронској седници одржаној од 16. до 22. новембра 2021, којом се образује Комисија за одобрење теме за израду докторске дисертације **Зорице Младеновић** под називом **„Имплицитни аутор и адаптација књижевног дела на примеру *Друге књиге Сеоба* Милоша Црњанског и филма *Сеобе 2* Александра Петровића"**

- Састав Комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назива факултета, установе у којој је члан Комисије запослен:

1. др Михајло Пантић, редовни професор, наука о књижевности, српска књижевност, јужнословенска компаратистика, 25. 11. 2009, Филолошки факултет Универзитета у Београду (председник Комисије);

2. др Невена Даковић, редовни професор, теорија филма, 31.3. 2005, Факултет драмских уметности Универзитета уметности у Београду;

3. др Горана Раичевић, редовни професор, Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности, 23.4.2015, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду;

II БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Кандидаткиња у својој биографији наводи следеће податке:

Зорица Младеновић је рођена 02. 04. 1971. године у Петровцу на Млави. Основну и средњу школу завршила је у Петровцу. На Филолошком факултету Универзитета у Београду, на групи Општа књижевност са теоријом књижевности, дипломирала је 1996.

године. У правно–пословној школи „9. мај” у Београду предавала је правопис и српски језик и књижевност од школске 1996/1997. до школске 1999/2000. године када се запошљава у Министарству спољних послова где је 2002. године завршила Дипломатску академију.

Докторске студије уписала је 2016/2017. године.

Пише есеје, књижевне и филмске критике. Преводи са немачког и енглеског језика. Бави се уметничком фотографијом и филмском монтажом. Прозне записе и кратке приче; књижевну и филмску критику и научне радове објављује у књижевној периодици, стручним и научним часописима и зборницима. Учесник је више научних скупова и конференција у земљи и иностранству.

III БИБЛИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Индекс категорије: М14

- „Архетип и филм, слика црне мачке у *Тријумфу воље* и *Матриксу*”, *Мачке: еко(по)етика у књижевности, језику и уметности*. Уредници Никола Бубања, Дрган Бошковић и Милош Ковачевић. Крагујевац: Филолошко–уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу. 2021: 205 – 218. УДК 791.43:003.
- „Интертекстуални плуралитет у песми *До виђења Данице* Ричарда Беренгартена”, *Српски језик, књижевност и уметност : Јевреји,* књ. II/2. Уредници Дрган Бошковић и Часлав Николић. Крагујевац: Филолошко–уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу. 2021: 397 – 406. УДК 821.111 - 1.09 Беренгартен Р.
- „Feministička politika časopisa *Neue Bahnen*” Женски покрет (1920 – 1938). Уреднице Јелена Милинковић и Жарка Свирчев. Београд: Институт за књижевност и уметност 2021. (У штампи).

Индекс категорије: М23

- „Mezzogiorno Јована Христића у контексту књижевности и филозофије”, *Славистика* XXIV/2 (2020): 362–372. УДК 1:821.163.41.09.
- „Звезда Даница као одредиште културног идентитета у поезији Ричарда Беренгартена”, први аутор, *Славистика* XXV/1 (2021): 214–224. УДК 821.111–1.09.

Индекс категорије: М52

- „Суматра у коферу – о егзилу Милоша Црњанског”, *Интеркултуралост* бр. 21, год. 2021: 57 – 62. Нови Сад: Културни центар Војводине „Милош Црњански.” УДК 821.163.41–31.09.

Индекс категорије: М53

- „Аутобиографски пакт са Доситејем Обрадовићем” *Свеске* бр. 138, децембар 2020. Панчево: Мали Немо, 2020.

Есеји и прикази:

- „Замке превођења: Може ли се *Нора* вратити у *Луткину кућу*?” *Траг* бр. 53, Година XIV књига XVI свеска LIII, март 2018. Врбас: Јавна библиотека „Данило Киш.” 2018: 100–107.
- „Драмско путовање Радојице Бошковића” у Зборнику радова *Чаробни круг лутања.*” Плужине: Фондација *Група север* и Центар за културу, 2018.
- „Одисеј у мору меланхолије – цитатни елементи у поезији Јована Христића”, *Кораци* бр. 1–3, 2019. Крагујевац: Народна библиотека „Вук Караџић“ 2019.

- „Филмска нарација у служби пропаганде (*Тријумф воље* Лени Рифенштал), *Траг* бр. 61, март 2020, година XVI књига XVIII свеска LXI, март 2020. Врбас: Јавна библиотека „Данило Киш.” 2020: 76 – 84.
- Песник и његова звезда, поговор збирци песама Шпејтима Сојеве *Кроз време*, Ново Милешево: Банатски културни центар, 2021.
- „Поново измишљени српски језик Горана Петровића у преводу на немачки, Ситничарница код срећне руке – Die Villa am Rande der Zeit”. *Повеља*, свеска 1 год. 2020. Краљево: Народна библиотека „Стефан Првовенчани“ Краљево, 2020.
- „Истина и фикција аутобиографског текста”, Траг 63 – 64, децембар 2020, година XVI књига XVIII свеска LXIII/LXIV Врбас: Јавна библиотека „Данило Киш.” 2020: 101 – 111.
- „Феномен Борат”, портал *Пулс*, обј. 31. марта 2021.
- „Филм „Живот од папира" – одрастање на улици без јефтине патетике”, портал *Пулс*, обј. 31. марта 2021.
- „Еротизам Жоржа Батаја и време у коме ствара”, часопис Култ, прихваћено за објаву.
- „Исечак воде”. О књизи *Кантате за глас и оловку* Драгице Ужареве, *Летопис Матице српске* Нови Сад: Матица српска, 2021, прихваћено за објаву.

Учешће на конференцијама:

- „Превођење у контексту културе на примеру књиге *Ситничарница код срећне руке* Горана Петровића и превода на немачки језик”, излагање на 55. Скупу слависта, 30 – 31. јануар 2017. Славистичко друштво, Филолошки факултет, Београд.
- „Аперцепција у служби нарације у Сеобама Милоша Црњанксог” 20. децембар 2019. Излагање на конференцији „Контексти”, Филозофски факултет, Нови Сад.
- „Feministička politika časopisa *Neue Bahnen*” Научни скуп посвећен часопсису *Женски покрет* (1920 – 1938). 8. и 9. октобра 2020. Институт за уметност и књижевност, Београд.
- „Наративни поступак у роману и филму Сеобе”, учешће на научном скупу „Zweiter Wiener Südslawistik Colloquium”, 29. – 30. 9. 2020. Одсек за словенске студије, Институт за славистику, Универзитет у Бечу.
- „Звезда Даница као одредиште културног идентитета у поезији Ричарда Беренгартена”, излагање на 59. Скупу слависта, 28. – 29. јануар 2021. Славистичко друштво, Филолошки факултет, Београд.
- „Проблем аутора у *Мемороману* Александра Петрова”, излагање на XIII научном скупу младих филолога: „Савремена проучавања језика и књижевности”, 10. Април 2021. Филолошко–уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу.
- „Остракизам у роману Женска француског поручника Џона Фаулса као алтернативна друштвена и морална перцепција викторијанске ере”, излагање на конференцији „Језик, књижевност, алтернативе 2021”. 15. – 16. април 2021. године, Филозофкси факултет, Универзитет у Нишу.
- „Аутор у филмској адаптацији : Роман и филм Сеобе”, излагање на Четвртој међународној конференцији Славистичка научна размишљања: *„Izzivi slavistike v 21. Stoletju”*, 13. – 15. мај 2021, Филозофкси факултет у Марибору.
- „Архетип и филм, слика црне мачке у *Тријумфу воље* и *Матриксу*”, учешће на Научном округлом столу „Мачке у књижевности, језику и уметности”, 6. јула 2021. Филолошко–уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу.
- „Motivske paralele u pesničkom dijalogu Ričarda Berengartena, Ivana V. Lalića i Jovana Hristića”. 1. међународна конференција Катедре за српску књижевност са

јужнословенским књижевностима и Катедре за англистику: „Књижевне и културне интерференције између књижевности на српском и на енглеском језику". 1. и 2. октобар 2021. године. Филолошки факултет, Београд.

- „Функција језичко–стилских варијетета у *Другој књизи Сеоба*", XVI међународни научни скуп „Српски језик, књижевност, уметност" (29 – 30. октобар 2021.), Филолошко–уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу.

IV ОЦЕНА ДА ЈЕ КАНДИДАТ ПОДОБАН ДА РАДИ ДИСЕРТАЦИЈУ

Увидом у биографију и библиографију кандидаткиње, Комисија сматра да кандидаткиња Зорица Младеновић **испуњава све услове за израду докторске дисертације.**

V ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ПРЕДЛОЖЕНОГ МЕНТОРА

За ментора је предложен/а **др Адријана Марчетић, редовни професор** Филолошког факултета у Београду, Катедра за општу књижевност и теорију књижевности (ужа научна област: Наука о књижевности; датум избора у звање: 03. 02. 2016).

1) *Фигуре приповедања*, Народна књига, Београд, стр. 269, прво издање 2003, COBISS.SR- ID. 107818252; - друго издање 2004, COBISS.SR- ID 116487436

2) *Историја и прича*, Завод за уџбенике, Београд, стр. 223, 2009, COBISS.SR- ID 170064908

3) „Постклaсична наратологија: колико је природна природна наратологија", *Од наратива до наративности*, Филозофски факултет, Ниш, стр. 73 - 87, 82.02, 978-86-7379-470-9, 2018

4) „Le Code de l'autofiction: *Chez Les Hyperboréens de Miloš Crnjanski*", *Penser L'Autofiction: Perspectives Comparatistes /Preispitivanja: Autofikcija u fokusu komparatistike*, зборник радова, приредиле А. Марчетић, Д. Душанић и И. Грел, Филолошки факултет, 2014, Београд, стр. 103-113

5) „Miloš Crnjanski's Princip", *25 Years After the Fall of the Berlin Wall: Historical Legacies and New Beginnings", Transcultural Studies*, Brill, Vol 11 No 2, 2015, str. 161-168. ISSN 1930-6253

За коментора је предложен/а **др Дуња Душанић, доцент** Филолошког факултета у Београду, Катедра за општу књижевност и теорију књижевности (ужа научна област: Наука о књижевности; датум избора у звање: 14. 7. 2016).

Библиографија коментора са најмање 5 јединица релевантних за област из које се ради докторска дисертација.

1) Дуња Душанић, *Фикција као сведочанство: искуство Првог светског рата у прози српских модерниста*. Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду и „Досије студио", 2017.

2) Дуња Душанић, „Шта је данашња наратологија?", *Књижевна историја,* св. 53, бр. 173 (2021), 213-230.

3) Дуња Душанић, „Авети историје и рата у српској књижевности", *Зборник Матице српске за књижевност и језик,* књ. 66, св. 2 (2018), 269-273.

4) Дуња Душанић, „Како човек пева после рата? Лик ратног ветерана у међуратној српској прози", *Србија 1918: ослобођење домовине, повратак ратника, живот у новој држави.* Ур. Љубодраг П. Ристић. Чачак/Љубљана/Београд: Међуопштински историјски архив у Чачку, Inštitut za kulturne in spominske študije, ZRC SAZU и Центар за историју Југославије и савремену националну историју Филозофског факултета у Београду, 2021, 235-251.

5) « Esprit de cataclysme et naissance de la littérature moderne serbe. L'expérience de la Grande Guerre dans l'œuvre de Miloš Tsernianski, Ivo Andrić et Rastko Petrović », *Histoire@Politique*, n° 28 (janvier-avril 2016), 47-58.

Комисија сматра да др Адријана Марчетић, редовни професор и др Дуња Душанић, доцент, испуњавају све услове за ментора и коментора ове докторске дисертације за област наука о књижевности.

VI ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ:

ОЦЕНА**:**

1. формулације назива тезе (наслова)

Комисија закључује да је радни назив тезе „Имплицитни аутор и адаптација књижевног дела на примеру *Друге књиге Сеоба* Милоша Црњанског и филма *Сеобе 2* Александра Петровића" прикладан и да добро репрезентује суштину предложене теме истраживања.

2. предмета (проблема) истраживања

Докторска дисертација Зорице Младеновић истражује улогу имплицитног аутора у књижевном тексту и механизме транспоновања ове инстанце из вербалног у филмски медиј. Овај проблем се испитује теоријски, као и на конкретном примеру – адаптације *Друге књиге Сеоба* Милоша Црњанског у филм *Сеобе 2* Александра Петровића.

Главна теза предложеног истраживања јесте да имплицитни аутор, као носилац значења текста, има важну, али у постојећој теоријској литератури недовољно запажену и истражену улогу у адаптирању књижевног дела. То се, према мишљењу З. Младеновић, добро види на примеру филмских адаптација књижевних текстова: упркос тежњи да сачувају основну идеју књижевног текста, многе адаптације задржавају се на пуком преношењу појединих мотива, док се сублимирано присуство аутора занемарује. Иако се књижевни поступци и мотиви начелно могу верно репродуковати и у другом медију, смисао уметничког дела може се изгубити ако се занемари „дух целине". За тај утисак целине у наративној прози заслужна је, према мишљењу кандидаткиње, управо инстанца имплицитног аутора.

Појам имплицитног аутора увео је Вејн Бут у *Реторици прозе* како би дефинисао читалачку представу о ауторској интенцији. Према Буту (1961: 74–75) имплицитног аутора доживљавамо као неког ко „бира, свесно или несвесно, оно што ми читамо", као „идеалну, књижевну, верзију правог човека која је збир сопствених избора". Бут дефинише имплицитног аутора као инстанцу која се разликује и од емпиријског аутора и од приповедача. Иако ништа не саопштава, имплицитни аутор управља планом целине и, служећи се наративним средствима, чини своје присуство видљивим. Имплицитни аутор, као елемент наративног дискурса, представља често неосвешћено али неопходно присуство правог аутора, исказано наративним средствима. Он је продужена рука правог, емпиријског аутора и илуструје сложеност односа између аутора и дела. Отуда се и предложено истраживање Зорице Младеновић усредсређује најпре на однос имплицитног и правог аутора, а потом на улогу представе о интенцијама имплицитног аутора у процесу адаптације.

Испитујући присуство аутора у делу, Вејн Бут је открио механизме помоћу којих аутор сугерише сопствене ставове а да не ремети нарацију дела, односно да се његови ставови не намећу директно кроз отворену реторику или карактеризацију ликова. Зорица Младеновић с правом примећује да је *Друга књига Сеоба* Милоша Црњанског изузетно занимљив случај за ову врсту анализе. Кандидаткиња намерава да деловање имплицитног аутора у роману Црњанског испита у равни (1) приповедачких коментара, (2) карактеризације ликова и (3) језика и стила. Аналогно томе, у анализи филма *Сеобе 2* она се усредсређује на три елемента филмског израза у којима се Петровићева интерпретација имплицитног аутора *Друге књиге Сеоба* и његове интенције најјасније испољавају. Ти елементи су (1) тачка гледишта, (2) кадрирање сцена и (3) манипулација кадровима у монтажи. Одабир ова три елемента заснован је на уверењу (које су, после Кристијана Меца усвојили многи теоретичари филма), да конотације у филму произилазе, пре свега, из препознатљивих филмских симбола. Верујући да филм, како је то Лотман (1976: 79) формулисао, добија значење тек на основу редитељске и гледалачке културе монтаже, кандидаткиња намерава да се усредсреди на начин на који је Петровић – променом перспективе и комбиновањем редоследа кадрова у монтажи – остварио илузију приказивања унутрашњег доживљаја јунака. У раду ће се спровести анализа филма *Сеобе 2* и утврдити место имплицитног аутора романа, као основног медија у процесу адаптације, и имплицитног аутора насталог из наративне структуре филма. На овом конкретном примеру испитаће се претпоставка да се инстанца имплицитног аутора, која се открива у нарацији филма, ослања на инстанцу преузету из адаптираног романа. Филмска адаптација Александра Петровића послужиће као одличан пример филма који, иако у појединим сегментима одступа од изворне приче, ту интенцију верно преноси.

Комисија закључује да предложени предмет истраживања својом сложеношћу, релевантношћу и актуелношћу испуњава захтеве докторске дисертације.

Библиографија прелиминарних истраживања

Кандидаткиња је приложила библиографију од око 100 библиографских јединица које су релевантне за истраживање. Библиографија се састоји од: ПРИМАРНИХ ИЗВОРА (књижевних дела Милоша Црњанског и филмских дела Александра Петровића) И СЕКУНДАРНЕ ЛИТЕРАТУРЕ у вези с њиховим делима (40 библиографских јединица); СЕКУНДАРНЕ ЛИТЕРАТУРЕ из књижевне теорије и критике општег карактера (14 јединица), из наратологије (21 јединица) и теорије филма (11 јединица), као и уже литературе посвећене феноменима имплицитног аутора и адаптације (8 јединица).

Милош Црњански – примарна литература:

1. Црњански, Милош. *Друга књига Сеоба* (1–2). Приредио Сава Даутовић по издању Николе Милошевића. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, НИН, 2005.
2. Црњански, Милош. *Есеји*. Приредили Роксанда Његуш и Стеван Раишковић. Београд: Просвета, 1996.
3. Црњански, Милош. *Лирика Итаке и коментари*. Приредио Мило Ломпар. Београд: Штампар Макарије, Октоих, 2008.
4. Црњански, Милош. *Политички списи*. Приредио Мило Ломпар. Београд: Штампар Макарије, Октоих, 2008.

5. Црњански, Милош. *Сеобе*. Приредио Никола Милошевић, Београд: Нолит 1987.

Милош Црњански – секундарна литература:

6. Аврамовић, Зоран. *Политички списи Милоша Црњанског*. Београд: Сфаирос, Службени гласник, 2006.
7. Душанић, Дуња. *Фикција као сведочанство: искуство Првог светског рата у прози српских модерниста*. Београд: Досије студио, 2017.
8. Живковић, Душан. „Феномен спољашњег и унутрашњег егзила у Роману о Лондону Милоша Црњанског." *Егзиланти, књижевност, култура, друштво*. Уредник Драган Бошковић. Крагујевац. Филолошко–уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу, 2012: 87–102.
9. Кољевић, Светозар. „Милош Црњански – избеглиштво као судбина." *Летопис Матице српске*, књ. 452, св. 3. Нови Сад: Матица српска, 1993.
10. Ломпар, Мило. *Аполонови путокази: есеји о Црњанском*. Београд: Службени лист Србије и Црне Горе, 2004.
11. Милошевић, Никола. *Роман Милоша Црњанског проблем универзалног исказа*. Београд: Нолит, 1988.
12. Николић, Часлав. „Политичкоисторијски услови и егзил у публицистичким радовима Милоша Црњанског." *Егзиланти, књижевност, култура, друштво*. Уредник Драган Бошковић. Крагујевац: Филолошко–уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу, 2012: 67–86.
13. Норис, Давид. „Еп и време у роману Друга књига Сеоба." *Летопис Матице српске*, књ. 452, св. 1–2, 1993.
14. Петковић, Новица. *Два српска романа*. *Студије о Нечистој крви и Сеобама*. Београд: Народна књига, 1998.
15. Поповић, Радован. *Живот Милоша Црњанског*. Београд: Просвета, 1980.
16. Рифатер, Мишел. „Парадокс и претпоставка." Превела Бранкица Бранков. *Поља*, бр. 467, јануар–фебруар 2011.
17. Татаренко, Ала. „Од Суматре до Лондона: егзили и уточишта Милоша Црњаског" у *Егзиланти, књижевност, култура, друштво*, Крагујевац: Филолошко–уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу, 2012: 53–66.
18. Тешић, Гојко. *Романи српске авангарде. Књ. 1. У бескрајном, плавом кругу Милоша Црњанског*. Београд: Чигоја штампа, Службени гласник, 2010.
19. Џаџић, Петар. „Мирни човек са Суматре: поглед на један вид стварања Милоша Црњанског". *Критика и огледи.* Приредио Мирослав Егерић. Београд: Српска књижевна задруга, 1973.
20. Џаџић, Петар. *Повлашћени простори Милоша Црњанског*. Београд: Просвета, 1993.

Александар Петровић – примарна литература:

21. Петровић, Александар. *1973. Година вампира*. Приредио Радослав Лазић, Београд: Фото Футура, 2011.
22. Петровић, Александар. *Филмолошки зборник.* Приредио Радослав Лазић. Београд: Фото Футура, 2010.
23. Petrović, Aleksandar. „7e art. Azbučnik Aleksandra Petrovića." Urednik Stevan Franić. *YU film danas* 98/99, 1993.
24. Петровић, Александар. *Све моје љубави – слепи перископи*. Приредио Рођеп Драшко. Нови Сад: Прометеј, 1994.
25. Петровић, Александар. *Нови филм (1965 – 1970) 2 „Црни филм."* Београд: Научна књига, 1988.

Филмови

- Александар Петровић. Три, 1965.
- Александар Петровић. Скупљачи перја, 1967.
- Александар Петровић. Мајстор и Маргарита, 1972.
- Александар Петровић. Сеобе, 1989.
- Александар Петровић. Сеобе 2, 1995.

Александар Петровић – секундарна литература:

26. Бабац, Марко. *Простор – време филма*. Нови Сад: Академија уметности, 2013.
27. Бабац, Марко. *Језик монтаже покретних слика.* Београд: Clio. Нови Сад: Универзитет уметности.
28. Волк, Петар. *Лет над мочваром. Александар Петровић, својим животом, делом и филмовима*. Београд: Институт за филм. Нови Сад: Прометеј, 1999.
29. Вучинић, Срђан. *Рађање кентаура.* Београд: Архипелаг, 2009.
30. Вучинић, Срђан. *Црно у колору*. Београд: ЈП Службени гласник, 2009.
31. Вучинић, Срђан. „Сва откровења слободе, Александар Петровић.” *Призор : часопис за културну историју Јадра*, бр. 17. 2018: 75
32. Драшковић, Боро. *Филм о филму*. Нови Сад: Прометеј, 2010.
33. Курјчки, Лука. „Динамизам литерарне адаптације у филмовима Александра Петровића: транспоновање књижевне идеје у филм.” *У трагању за уметничком формом, између књижевности, филма, позоришта и других медија*. Приредили Ениса Успенски и Владимир Коларић. Београд: Факултет драмских уметности, 2012: 131–136.
34. Мунитић, Ранко. *Филмска слика и стварност*. Београд: Филмски центар Србије: 2009.
35. Новаковић, Слободан и др. „Умножавање слојева смисла.” *Поља,* год. 13, бр. 109. 1967: 4 -22.
36. Радосављевић, Вељко. *Сјај црног. Прилог за боље разумевање једног раздобља српске кинематографије.*
37. Рађеп, Драшко. *Рапсодија ништавила. Огледи о Александру Петровићу*. Нови Сад: 2001.
38. Судар, Властимир. *Портрет умјетника као политичког дисидента – живот и дело Александра Петровића*, Београд: Филмски центар Србије, 2017.
39. Cuir de, Greg. *Jugoslavenski crni talas (La vague noire yougoslave). Polemički film od 1963. do 1972. u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji*. Beograd Filmski centar Srbije, 2011.
40. Stojanović, Dušan. „Aleksandar Petrović.” *Cahier Festival de la Rochelle* (7), 1986: 20-21.

Остали извори:

41. Пишечвић, Симеон. *Мемоари*. Нови Сад: Матица српска, 1972.
42. Флобер, Гистав. *Писма*. Београд: Лом, 2011.
43. Булгаков, Михаил А. *Мајстор и Маргарита.* Београд: Нолит, 1995.

Књижевна теорија и критика

44. Барт, Ролан. *Књижевност, митологија, семиологија*. Превео Иван Чоловић. Београд: Нолит. 1979.

45. Бахтин, Михаил. *О роману*. Превела Александра Бадњаревић. Београд: Нолит: 1998.
46. Хачн, Линда. *Поетика постмодернизма*. Превели Владимир Гвозден и Љубица Станоквић. Нови Сад, 1996.
47. Јеремић, Љубиша. *Књижевност разлике: Друга књига о српским писцима*. Београд: Службени гласник. 2009.
48. Пантић, Михајло. *Модернистичко приповедање*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1999.
49. Новица, Петковић. *Кратак преглед српске књижевности XX века*. Београд: Књижевна реч, 1999.
50. Петровић, Предраг. *Авангардни роман без романа: Поетика кратког романа српске авангарде.* Београд. Институт за књижевност и уметност, 2008.
51. Солар Миливој. „Како говорити о постмодернизму у књижевности?“ *Укус, митови и поетика*. Београд. Службени гласник, 2010.
52. Штанцл, Франц К. *Типичне форме романа*. Превела Дринка Гојковић. Нови Сад: Књижевна заједница Новог Сада, 1987.
53. Ингарден Роман. „Поетика и њене помоћне науке.” *Поетика – Теорија књижевности*, Београд: Ауторско издање 2000.

***

54. Hall, Stewart. „Introduction.” *Cultural Representations and Signifying Practices*. London: Thousand Oaks –New Delhi: Sage Publications, 1997: 1–11.
55. Prince, Gerald. *Dictionary of Narratology*. *Revised Edition*. Lincoln & London: University of Nebraska Press, 1987.
56. Rimmon–Kenan, Schlomith. *Narrative Fiction: Contemporary Poetics*. 2. izd. Routledge: London & New York 2002.
57. Smith, Anthony. *Myths and Memories of the Nation*. New York: Oxford, 1999.
58. Stanzel, Franz K. *A Theory of Narrative*. Cambridge: Cambridge University Press, 1979.

Наратологија

59. Бал, Мике. Наратологија – Теорија приче и приповедања. Прев. Растислава Мирковић. Београд: Народна књига – Алфа. 2000
60. Gilić, Nikica. „Naratologija i filmska priča“ u *Hrvatski filmski ljetopis*, knj. 10 sv. 37, Zagreb: Hrvatski filmski savez, 2004: 13–28
61. Жерар, Женет. *Фигуре*. Превела Мирјана Миочиновић, Београд: Вук Караџић, 1985.
62. Кајзер, Волфганг. „Тко приповједа роман.“ *Умјетност речи, часопис за науку о књижевности*. Бр. 3/1957. Загреб: Хрватско филолошко друштво, 1957: 157–169.
63. Марчетић, Адријана. „Женетова теорија приповедања”. *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, књ. 49 св. 12. Нови Сад: Матица српска, 2001: 157–178
64. Поповић Тања. *Стратегије приповедања*. Београд: ЈП Службени гласник, 2011.

***

65. Bal, Mieke. "Introduction." Urednici Mieke Bal, Jonathan V. Crewe, Leo Spitzer. *Acts of Memory: Cultural Recall in the Present*, Hanover – London: University Press of New England, 1999: 7–17.
66. Barthes, Roland. „*Uvod u strukturalnu analizu pripovjednih tekstova.*" Prevela Dubravka Celebrini. *Suvremena teorija pripovjedanja*. Urednik Vladimir Biti. Zagreb: Globus, 1999: 47–78.

67. Bal, Mieke. “Notes on Narrative Embedding, Poetics Today” No. 2 Vol. 2. *Narratology III: Narration and Perspective in Fiction*, Durham: Duke University Press, 1981: 41–59.
68. Berger, Stefan. "Narrating the Nation: Historiography and Other Genre." Urednici: Stefan Berger, Linas Eriksonas, Andrew Mycock. New York – Oxford: Berghahn Books, 2013: 1–16.
69. Bruner, Jerome. „Self–making Narratives.” *Autobiographical Memory and the Construction of a Narrative Self*. Urednici Robyn Fivush, Catherine A. Haden. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates, 2003: 209–225.
70. Booth, Wayne C. *The Rhetoric of Fiction* 2. изд. [1961]. Chicago, London: The University of Chicago Preess, 1983.
71. Gérard, Genette. Narrative Discourse Revisited. Ithaca, New York: Cornell University Press, 1988.
72. Gérard Genette. „Introduction to the Paratext.“ *New Literary History*, knj. 22 sv. 2. Baltimor, Maryland: The Johns Hopkins University Press, 1991: 261–272.
73. Gérard Genette. „Tipovi fokalizacije i njihova postojanost.“ Prevela Dubravka Celebrini. *Suvremena teorija pripovjedanja*. Urednik Vladimir Biti. Zagreb: Globus, 1992: 96–115.
74. Erll, Astrid „Narratology and Cultural Memory Studies.” *Narratology in the Age of Crossdisciplinary Narrative Research.* Urednici Sandra Heinen, Roy Sommer Berlin. New York: Walter de Gruyter, 2009: 212–227.
75. Margolin, Uri. „Focalization: Where Do We Go from Here?” *Point of View, Perspective and Focalization, Modeling Mediation in Narrative.* Urednici Peter Hühn, Wolf Schmid, Jörg Schönert: Berlin – New York: Walter de Gruyter, 2009.
76. Morson, Garrry S. *Hidden in Plain Wiew*, Stanford: Stanford University Press, 1987.
77. Schmid, Wolf. *Narratology. An Introduction*. Berlin: Walter de Gruyter, 2010.
78. Fieguth, Rolf. “Einleitung.” *Literarische Kommunikation*. Urednik Rolf Fieguth. Kronberg: Scriptor, 1975: 9–22.
79. Hutcheon, Linda. *Narcissistic Narrative. The Metafictional Paradox*. London – New York: Routledge, 1984.
80. Chatman, Seymour. *Story and Discours*, New York: Cornell University Press, 2019.

Имплицитни аутор

81. Kindt Tom, Hans-Harald Müller. “Der implizite Autor. Zur Explikation und Verwendung eines umstrittenen Begriffs.” Urednici F. Jannidis i dr. *Rückkehr des Autors*. Tübingen: Niemeyer, 1999: 273–87.
82. Kindt Tom, Hans-Harald Müller. *The Implied Author. Concept and Controversy*. Berlin: Walter de Gruyte, 2006a.
83. Kindt, Tom, Hans-Harald Müller. “Der implizite Autor. Zur Karriere und Kritik eines Begriffs zwischen Narratologie und Interpretationstheorie.” *Archiv für Begriffsgeschichte*, 2006b: 48, 163–90.
84. Iser, Wolfgang: *The Implied Reader. Patterns of Communication in Prose Fiction from Bunyan to Beckett*. 2. Izd [1972]. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1974.
85. Ryan, Marie-Laure. “Meaning, Intent, and the Implied Author.” *Style*, 2011: 45, 29–47.
86. Shen, Dan. “What is the Implied Author?” Style, 2011: 45, 80–98.

Теорија филма

87. Бордвел, Дејвид. *Нарација у играном филму*. Превела Славица Милетић. Београд: Филмски центар Србије, 2013.

88. Даковић, Невена. *Нови кадрови: Скрајнуте вредности српског филма*. Београд: Clio, 2008.
89. Делез, Жил. *Покретне слике.* Нови Сад: Библиотека Матице српске. 1983.
90. Делез, Жил. *Филм 2 Слика – Време.* Београд: Филмски центар Србије, 2010.
91. Ејхенбаум, Борис. „Љесков и савремена проза“. Превела Елвира Ратковић. *Сувремене књижевне теорије*. Уредио Мирослав Бекер. Загреб: СНЛ. 1986.
92. Митри, Жан. *Естетика и психологија филма* 1 – 4. Београд: Институт за филм, 1996.
93. Лотман, Јуриј и Цивјан Јуриј. *Дијалог са екраном.* Превео Зорислав Паунков. Београд: Филмски центар Србије, 2014.
94. Милинковић, Драган. *Роман у југословенском филму*. Боеград: Институт за филм, 1999.
95. Turković, Hrvoje. "Mora li narativni film imati naratora?" *Hrvatski filmski ljetopis*, god. 17, br. 67/2011. Zagreb. Hrvatski filmski savez, 2011: 9–32.

***

96. Pudovkin, Vsevolod. *Film Technique and Film Acting*. New York: Growe, 1970.
97. Schlickers, Sabine. „Focalization, Ocularization and Auricularization in Film and Literature.“ *Point of View, Perspective and Focalization: Modeling Mediation in Narrative.* Urednici Peter Hühn, Wolf Schmid, Jörg Schönert. Berlin– New York: Walter de Gruyter, 2009: 243–258.
98. King, Nicola. *Memory, Narrative, Identity. Remembering the Self*. Edinburg: Edinburg University Press, 2000.

Адаптација

99. Erll, Astrid. „Literature, Film, and Mediality of Cultural Memory.”: *Cultural Memory Studies: An International and Interdisciplinary Handbook*. Urednice Astrid Erll, Ansgar Nünning. Berlin – New York. Walter de Gruyter, 2008: 389– 398.
100. Keunen, Bart. „The Chronotopic Imagination in Literature and Film: Bakhtin, Bergson and Deleuze on Forms of Time.“ *Bakhtin's Theory of Literary Chronotope*: *Reflections, Aplications, Perspectives*. Ur: Nele Bemong i dr; Gent: Academia Press, 2010: 35–56.
101. Hutcheon, Linda. *A Theory of Adaptation*. New York: Routledge, 2006.

Комисија налаже кандидаткињи да исправи пропуст у навођењу библиографске јединице „Даковић, Невена. *Нови кадрови: Скрајнуте вредности српског филма*. Београд: Clio, 2008“, као и да допуни библиографију следећим јединицама:

Daković, Nevena. „Priča koje nema: Moderna i modernizam u srpskom filmu/ The Non Existent Story: Modernity and Modernism in Serbian Cinema“, *Medijski dijalozi* br. 21 (2015): 419-435-

Daković, Nevena. *Studije filma: ogledi o filmskim tekstovima sećanja*. Beograd: Fakultet dramskih umetnosti, Institut za pozorište, film, radio i televiziju, 2014.

Daković, Nevena. „Pojmovnik teorije filma I“, u: Omon Zak, Bergala Alan, Mari Misel, Verne Mark, *Estetika filma,* Beograd: Clio, 2006, 291-303.

Daković, Nevena. Pojmovnik teorije filma III“, u: Omon Zak, Mari Misel, *Analiza film/ov/a,* Beograd : Clio, 2007, 289-301.

Sudar, Vlastimir. *Portret umjetnika kao političkog disidenta*. Beograd: FCS, 2018.

Хипотезе, методе и циљеви истраживања

Главна хипотеза предложеног истраживања јесте да је препознавање имплицитног аутора неопходно за разумевање књижевног текста и за вредновање његове адаптације у други уметнички медиј. Како свако уметничко дело садржи слику сопственог творца (иако понекад и без свесне жеље емпиријског аутора да наметне одређену слику о себи), полази се од претпоставке да је имплицитни аутор као носилац слике емпиријског аутора кључна тачка у преносу значења, тј. смисла текста, из једног медија и други. Ово је уједно и главно полазиште приликом адаптације књижевног дела.

Будући да се инстанца имплицитног аутора остварује пре свега на нивоу сижеа, у раду ће се испитати и претпоставка да се идентични имплицитни аутор у адаптираном делу може исказати кроз различиту радњу, на различите сценске начине и коришћењем различитих мотива. Одступање у причи не угрожава инстанцу имплицитног аутора, јер приликом адаптације, која је на нивоу приче понављање без пуког копирања, прича не мора да буде иста. Другим речима, важно је не нарушити вредности књижевног дела, где су оне које носи имплицитни аутор значајније од оних које се појављују као резултат јасне намере емпиријског аутора. Присуство имплицитног аутора формираног у нарацији филма се у том процесу не занемарује, нити се ова инстанца потискује преузетом, већ се на њено присуство указује кроз разлике и истоветности с имплицитним аутором преузетим из романа.

У првом делу рада, кандидаткиња се ослања на истраживања Вејна Бута, Волфганга Изера и Симура Четмена, односно на њихово схватање имплицитног аутора и његове функције у нарацији и грађењу смисла приче. Осим наратолошких класика, показује се и како се према имплицитном аутору односи савремена наратологија. Аутори као што су Мари-Лори Рајан (M. L. Ryan) и Питер Рабиновиц (P. Rabinowitz) усредсређују се на питање намере правог, емпиријског аутора да у делу представи одређене вредности и улогу коју имплицитни аутор има у спровођењу те намере. Овим проблемом се бавила и Марија Стефанеску (M. Stefanescu), наглашавајући да имплицитни аутор усмерава значење дела искључиво на основу личног система вредности емпиријског аутора и да кроз разне, често суптилне импликације и двосмислености, омогућава она тумачења која су у складу са значењем емпиријског аутора. На тај начин се ауторовој интенцији даје статус норме и смањује се могућност погрешног тумачења. Кандидаткиња намерава да анализира инстанцу имплицитног аутора и наративна средстава помоћу којих се она спроводи, односно открива, како би се, по Четменовом моделу, разграничило становиште полазне тачке, тј. правог аутора и осталих, за ову категорију неопходних, наративних елемената – наратора и имплицитног читаоца.

Када је реч о природи адаптације, теоријски основ истраживања Зорице Младеновић чини *Теорија адаптације* Линде Хачн. Л. Хачн, између осталог, поклања пажњу обележјима успешних адаптација, тј. условима које адаптација мора да испуни да би прича била препознатљива и у новом медију. То су, пре свега, усаглашеност између креативног и интерпретативног приступа адаптацији и одржавање интертекстуалне релације књижевног и адаптираног, филмског дела. Преношење тема и мотива из приче и идентично грађење ликова (односно намерно одступање, додавање или изостављање

ликова) представља значајан сегмент у процесу адаптације. У адаптацији романа *Друга књига Сеоба* у филм *Сеобе 2* подједнако су заступљени идентични фабуларни елементи, колико и одступања од основне приче. Поред сцена које су преузете из оригиналног текста и подударају се у филмској и романескној причи, за проучавање инстанце имплицитног аутора значајне су и изостављене сцене, оне које нису пренете из оригиналног текста, као и оне које постоје искључиво у филмској причи. Кандидаткиња ће настојати да укаже на формалне разлике у причи у основном и адаптираном медију, као и да утврди начин који је приликом адаптације пренета инстанца имплицитног аутора, и то упркос унетим изменама.

Очекивани резултати

На основу наведених циљева, теоријских премиса и радних хипотеза, од овог истраживања могуће је очекивати следеће резултате:

• преиспитивање Бутовог и потоњих наратолошких концепција имплицитног аутора;
• продубљивање постојећих теорија адаптације;
• ново разумевање односа између емпиријског и имплицитног аутора у прози Милоша Црњанског, нарочито *Другој књизи Сеоба,* и ново тумачење овог романа;
• ново тумачење и вредновање уметничког доприноса Александра Петровића у филму *Сеобе 2*;
• допринос упоредним наратолошким испитивањима књижевности и филма.

План истраживања

Предвиђено је да истраживачки рад буде подељен на две веће целине, које су издељене у више поглавља. Прва целина представиће теоријски, а друга аналитички приступ у проучавању инстанце имплицитног аутора. Интерпретативне импликације наратолошког појма имплицитног аутора и његове улоге у процесу адаптације биће проверене и преиспитане на примеру адаптације *Друге књиге Сеоба* у филм *Сеобе 2*.

После уводног поглавља, у коме се даје општи преглед рада и износе главне хипотезе истраживања, у првом поглављу приступиће се одређењу појма имплицитног аутора, ослањајући се на концепције Вејна Бута и Симора Четмена. Овде ће се такође указати на разлике у њиховом виђењу инстанце имплицитног аутора и биће изнети ставови савремених теоретичара приповедања.

У другом поглављу указаће се на положај имплицитног аутора у нарацији књижевног, односно филмског дела. Како је имплицитни аутор усмерен ка нарацији, показаће се однос ове инстанце према осталим наративним средствима и бити предочени механизми који доводе до њеног откривања.

Наредно поглавље биће посвећено адаптацији књижевног дела у филмски медиј и настојању да се различитом формом очува идентична садржина, имајући у виду да је адаптирано дело пре свега интерпретација, а тек онда самостална уметничка креација. Избор наративних средстава је најзначајнији код преношења инстанце имплицитног аутора, јер се иста ауторска намера може исказати различитим средствима, али не било којим, већ водећи рачуна да имају аналогну функцију у новом медију.

Преостала поглавља анализираће природу имплицитног аутора у роману Милоша Црњанског и филму Александра Петровића. Тако ће се показати да сцене посете Павла

грофу Кајзерлингу, као и сцена с лажном краљицом, у потпуности одговарају оригиналном књижевном извору, док је однос са Евдокијом Божич и њеном ћерком Теклом у филмској нарацији с разлогом упрошћен и сведен на сцене које осликавају морални став главног јунака и однос друштва према њему. Филм и роман имају различите хронотопе и њихова компаративна анализа биће такође предмет истраживања. Разлике између романескног и филмског хронотопа су важне, између осталог, зато што се један од клишеа које Линда Хачн помиње у вези с филмским адаптацијама односи на супериорност књижевног текста у сликању времена. Наиме, према том погрешном општем месту, радња се у филму одвија искључиво линеарно, па је за приказивање раних анахронија неопходна помоћ техничких достигнућа, која нису увек ни примењива ни жанровски адекватна решења. Идентичан приступ запажа се приликом карактеризације јунака, што се уочава у одлуци редитеља да у филму прикаже само двојицу братанаца, Трифуна и Павла Исаковича. Кроз њихов однос, он приказује не само причу о Исаковичима, већ даје целокупну слику себе Срба у Русију у XVIII веку. Павлова приврженост коњици и коњима представљена је у филму кроз сцену његовог бегства на коњу и сакривања у мочвари, где кључну улогу за преживљавање имају коњи које је повео са собом.

Последње поглавље биће посвећено упоредној анализи функције имплицитног аутора у књижевном делу и у филмској нарацији. Намера је да се на овај начин покаже да је могућа примена различитих наративних средстава у циљу показивања идентичног имплицитног аутора. Истовремено, указује се на корелацију преузете инстанце имплицитног аутора адаптираног књижевног текста и нове инстанце тј. имплицитног аутора филма.

У закључку дисертације биће на прегледан начин резимирани резултати истраживања и представиће се аргументовани закључци до којих се дошло у спроведеном истраживању значаја и улоге имплицитног аутора и његовог односа са емпиријским аутором.

VII ЗАКЉУЧАК СА ОБРАЗЛОЖЕНОМ ОЦЕНОМ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ И КАНДИДАТА

На основу наведених података о кандидату, Комисија констатује да је кандидаткиња **Зорица Младеновић** подобна за израду докторске дисертације.

На основу постављених циљева и очекиваних резултата, Комисија констатује да је предложена тема подобна за израду докторске дисертације у области наука о књижевности.

На основу наведених података о предложеном ментору, Комисија констатује да су **др Адријана Марчетић, редовни професор** и **др Дуња Душанић, доцент** подобне за менторе предложене докторске дисертације.

На основу изнетог, Комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да донесе позитивне оцене о подобности кандидата **Зорице Младеновић** и предложене теме докторске дисертације **„Имплицитни аутор и адаптација књижевног дела на примеру *Друге књиге Себе* Милоша Црњанског и филма *Себе 2* Александра Петровића”,** да се за ментора именује **др Адријана Марчетић, редовни професор,** а за коментора **Дуња Душанић**, **доцент** на **Катедри за општу књижевност и теорију књижевности** Филолошког факултета у Београду.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. др Михајло Пантић, редовни професор (председник комисије)

2. др Невена Даковић, редовни професор

3. др Горана Раичевић, редовни професор